LES QUATRE MAGNÍFIQUES AL CLOT DE GALVANY

Vicent SANSANO, IES Carrús (Elx)
Jordi SARGATAL, Fundació Territori i Paisatge (Barcelona)

En moltes ocasions hem reivindicat els valors ecològics, paisatgístics i educatius de les marjals. Certament, el Baix Vinalopó, com la resta de terres baixes del nostre país, és terra de marjals. Entre totes les marjals de la nostra comarca, però, el Clot de Galvany ocupa un lloc singular, per ser un petit espai que va estar a punt de desaparèixer fa un parell de dècades quan la cobdícia especuladora va posar-hi els ulls. I perquè va ser l'oposició d'un petit grup de ciutadans i ciutadanes amb escassos mitjans, però molt ben organitzats, qui, enfrontant-se als poders mediàtics i econòmics i a la mateixa administració municipal, autonòmica i estatal, va aconseguir evitar el desgavell. Per això el Clot de Galvany és més que una marjal. Ha esdevingut un símbol de la lluita ciutadana en defensa del patrimoni natural al País Valencià; com ho són també els Aiguamolls de l'Empordà al Principat o l'Albufera de l'Alcúdia a les Illes Balears.

Avui dia aquest espai gaudeix d'una certa protecció gràcies a la seua adquisició per l'Ajuntament d'Elx el 1994 i al fet d'haver-se'n iniciat la restauració segons el projecte d'arranjament i planificació de l'ús públic que van realitzar el 1990 els signants d'aquest article, juntament amb altres dos col·legues.[1] Lamentablement, però, en els darrers temps les picabaralles polítiques i alguna que altra misèria personal han impedit l'aprovació d'un estatut específic de protecció mitjançant la figura de Paratge Natural Municipal, segons el que preveu la Llei d'espais naturals.[2] I això ha permès que en el municipi veí de Santa Pola, on continua aquest espai natural, les urbanitzacions —que creixen com a fongs a la tardor per tot el territori— hagen acabat envaint la conca vessant de la zona

[1] SARGATAL, J. – SANSANO, V. *et al.*, *Projecte d'arranjament i planificació de l'ús públic del Clot de Galvany*, Elx, 1990 (inèdit).

[2] Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'espais naturals protegits de la Comunitat Valenciana.

humida i tinguen previst endinsar-s'hi fins on els ciutadans estiguen disposats a pagar per comprar una segona residència; amb els problemes de freqüentació i de contaminació de diferents tipus que això comporta. Aquesta dèria urbanitzadora no sols representa un balafiament gratuït del territori, sinó que entrebanca seriosament la vitalitat ecològica de la marjal, perquè impacta directament sobre aquesta i sobre la seua conca hidrogràfica. Això, però, sembla que no han sabut evitar-ho els polítics i els seus assessors.

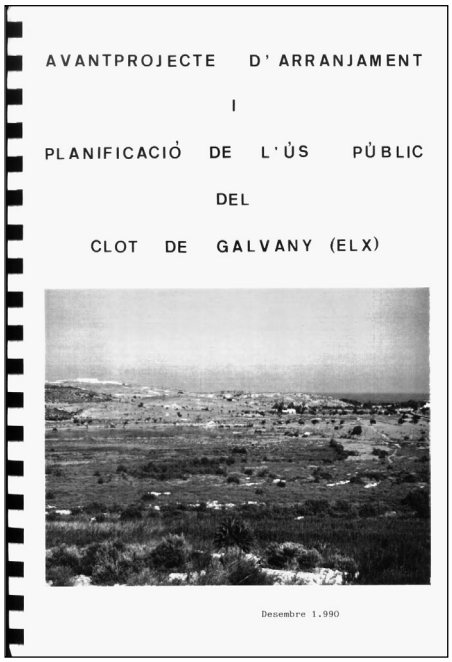
AVANTPROJECTE D'ARRANJAMENT
I
PLANIFICACIÓ DE L'ÚS PÚBLIC
DEL
CLOT DE GALVANY (ELX)

Desembre 1.990

Tot i això, l'Ajuntament d'Elx ha realitzat actuacions molt importants, quant a la limitació dels accessos i ordenament de l'ús públic, i això està influint molt positivament en la recuperació dels ecosistemes, tant de la zona humida com de les serres dels voltants. La primavera passada ha estat un goig passejar pels caminals arranjats a aquest efecte i gaudir de la intensitat dels colors i les olors de les timonedes i els espinars, al temps que s'escolta el cant dels ocells i s'observen les seues parades nupcials, o el comportament de les pollades acabades de sortir de l'ou. Ha estat, per dir-ho en poques paraules, la plasmació del fet que el Clot de Galvany es recupera dia rere dia, donant proves inequívoques de la seua vitalitat.

Se succeeixen les notícies de noves observacions d'aus; i la llista d'espècies citades creix de mica en mica. I no sols se citen espècies corrents; també es van citant cada dia més espècies protegides i algunes d'elles en perill d'extinció. Després del fet certament destacable de la nidificació d'una parella amb vuit pollets de morell xocolater *(Aythya nyroca)*,[3] han anat sovintejant les cites d'altres espècies en greu perill d'extinció com ara la rosseta *(Mamaronetta angustirostris)*, de la qual s'ha constatat la seua nidificació regular des de l'any 1998 fins a l'actualitat. Aquest és el cas també de l'ànec capblanc, *(Oxyura leucocephala)*, del qual ha estat constatada la primera cita de nidificació el maig de 2002, quan es va observar una parella d'aquesta espècie amb set pollets; o de la fotja banyuda o fotja de pepita, com es denomina a la

[3] *Vid.* DOLÇ, J.C., JIMÈNEZ, M. i HUERTAS, J. «Status of some threatened anatidae species in the Comunidad Valenciana, east Spain», *IWRB Threatened Waterfowl Research Group Newsletter*, novembre, 1991.

Clot de Galvany, febrer 2001 (Foto Vicent SANSANO).

nostra comarca, *(Fulica cristata)*, de la qual s'han arribat a comptar fins a 4 exemplars la primavera passada.

Les tres últimes són objecte de programes de protecció específics que porta a terme la Conselleria de Medi Ambient, amb finançament parcial de la Unió Europea; i han arribat al Clot de Galvany procedents, probablement, del Fondo, que és on s'apliquen aquests programes i és també on es troben els majors contingents d'aquestes aus a la comarca i, probablement, al País Valencià.

Aquestes quatre són les espècies d'aquàtiques mediterrànies més greument amenaçades i, per això mateix, s'hi sol fer referència amb el qualificatiu de *les quatre magnífiques de les marjals*. De fet, el Clot de Galvany és una de les poques, o potser l'única, zona humida del País Valencià on han estat citades les quatre magnífiques. A més a més, tres d'elles ja han estat citades com a nidificants, i la quarta s'espera que ho faça aviat. Això, unit al que hem dit anteriorment, ens referma en la idea que el Clot de Galvany és un espai petit, però preciós.

A més a més, l'últim hivern i primavera, el nivell de l'aigua ha estat superior a l'habitual, ja que ha arribat als nivells de començament dels noranta, quan els estanys assoliren els majors nivells d'aigua documentats,[4] a banda dels episodis d'inundació de la tardor del 82 i el 86 i d'altres anteriors. Això ha propiciat un increment notable tant del nombre com de la diversitat de les aus hivernants i nidificants (vegeu taules 1 i 2). Destaquen per la seua espectacularitat els contingents de cabussó coll-negre (*Podiceps nigricollis*), cullerot (*Anas clypeata*), sivert (*Netta rufina*), boix (*Authya ferina*), fotja (*Fulica atra*), cames llargues

[4] *Vid.* SANSANO, V. (ed.), «El Clot de Galvany d'Elx», en *Actes del I Seminari de Gestió Ambiental de la ICHN*, Ajuntament d'Elx, Elx, 1992.

(*Himantopus himantopus*); així com també la majestuositat de l'arpella (*Circus aeruginosus*), l'àguila reial (*Aquila crysaetos*) o l'àguila pescadora (*Pandion haliaetus*). També hi hem pogut observar, però, altres aus no tan freqüents i que no formen contingents tan nombrosos, com ara l'ànec blanc (*Tadorna tadorna*), el piuló (*Anas penelope*), l'ascle (*Anas strepera*) o el que al Baix Vinalopó anomem *matruca* i que en general es coneix com morell capellut (*Aythya fuligula*). I així fins a 226 espècies d'aus citades fins la darrera primavera. Les dues taules adjuntes arrepleguen algunes de les dades més significatives corresponents a l'any 2001.

Nom comú	*Nom local*	*Nom castellà*	*Nom científic*	*Exemplars*
Cabussó coll-negre	Cabra	Zampullin cuellinegro	*Podiceps nigricollis*	17
Esplugabous	Garseta	Garcilla bueyera	*Bubulcus ibis*	35
Agró blau	Garsa	Ánade real	*Ardea cinerea*	9
Flamenc	——-	Flamenco	*Phoenicopterus ruber*	15
Ànec blanc	Gabre roquer	Tarro blanco	*Tadorna tadorna*	4
Piuló	Xiulaor	Ánade silbón	*Anas penelope*	11
Coll-verd	Ànera, la femella i Gabre, el mascle	Ánade real i també Ánade azulón	*Anas plathyrhynchos*	20
Cullerot	Bragat	Pato cuchara	*Anas clypeata*	336
Boix	Roncaor	Porrón común	*Aythya ferina*	32
Morell capellut	Matruca	Porrón moñudo	*Aythya fuligula*	8
Ànec capblanc	Ànec capblanc	Malvasia	*Oxyura leucocephala*	13
Arpella	Algurratxo	Aguilucho lagunero	*Circus aeruginosus*	2
Aligot comú	Àguila ratera	Ratonero	*Buteo buteo*	3
Àguila reial	——-	Águila real	*Aquila chrysaetos*	1
Águila pescadora	——-	Águila pescadora	*Pandion haliaetus*	1
Grua	——-	Grulla	*Grus grus*	7
Fotja	——-	Focha común	*Fulica atra*	70
Camallonga	Sancarua	Cigüeñuela	*Himantopus himantopus*	75
Merita	Joïa	Avefría	*Vanellus vanellus*	6
Tèrrit bec-llarg	Galti-roig	Correlimos zarapitín	*Calidris ferruginea*	3
Gavina vulgar	Gavina	Gaviota reidora	*Larus ridibundus*	250
Xatrac d'albufera	——-	Charrán común	*Sterna hirundo*	30

Taula 1. Aus hivernants. Font: elaboració pròpia a partir del cens d'hivernants de 2001, segons la *Memòria de Gestió del Clot de Galvany*, Ajuntament d'Elx.

Nom comú	*Nom local*	*Nom castellà*	*Nom científic*	*Parelles*
Cabussonet	Sapet	Zampullin común	*Tachybaptus ruficollis*	7
Coll-verd Gabre, el mascle	Ànera, la femella i Ánade real i també	Ánade azulón	*Anas platyrhynchos*	8
Rosseta	——-	Cerceta pardilla	*Marmaronetta angustirostris*	2
Sivert	——-	Pato colorado	*Netta rufina*	7
Rascló	Saramulló	Rascón	*Rallus aquaticus*	3
Polla d'aigua	Peuverd	Polla de agua	*Gallinula chloropus*	6
Fotja	——-	Focha común	*Fulica atra*	8
Camallonga	Sancarua	Cigüeñuela	*Himantopus himantopus*	11
Corriolet	Morquero	Chorlitejo chico	*Charadrius dubius*	2
Corriol camanegre	Correoret, cabuet	Chorlitejo patinegro	*Charadrius alexandrinus*	2
Cuaenlairat	Cul roja, alsarrabos	Alzacola	*Cercotrichas galactotes*	14

Taula 2. Aus nidificants. Font: elaboració pròpia a partir del cens de nidificants de 2001, segons la *Memòria de Gestió del Clot de Galvany*, Ajuntament d'Elx.[5]

[5] Agraïm a Maite Coves el seu assessorament en relació al nom local de les aus al Baix Vinalopó.

Ejemplars joves de rosseta, nascuts al Clot de Galvany el 1999.
(Foto Miguel Ángel PAVÓN).

Així, doncs, dia rere dia es va aprofundint en el coneixement dels valors ecològics d'aquest espai i es van documentant les dades. I cada dia són més els ciutadans i les ciutadanes que queden gratament sorpresos davant la bellesa d'aquest indret, malgrat l'agressivitat de l'entorn urbanitzat. A poc a poc, els afeccionats a la natura van comprenent el paper dels diversos ambients que es diferencien dins aquest espai segons el seu nivell d'inundació o la seua cota; el paper de les àrees d'inundació permanent i de les àrees d'inundació estacional, etc. Es va comprenent, en definitiva, la solidesa dels arguments d'aquells que demanaven la protecció d'aquest espai, alhora que es comprova la feblesa dels arguments contraris que negaven els seus valors ecològics.

Comencen a veure's els fruits de la restauració i es constata l'encert del projecte. A més a més, aquesta iniciativa s'ha revelat com un model exportable a altres indrets. Fins i tot, l'Ajuntament d'Alacant, amb el seu alcalde al capdavant, ha pres el model de restauració ecològica i ordenació de l'ús públic del Clot de Galvany, com a model a seguir per a la recuperació de l'Albufera de l'Altet, segons declaracions recents publicades en premsa.

Tanmateix, queda molt per fer al Clot de Galvany. Suposem que abans o després s'aconseguirà la declaració de Paratge Natural Municipal, que s'hauria d'haver sol·licitat des d'un començament. Però aquesta declaració, quan arribe, no serà més que una disposició legal que caldrà aplicar. A partir d'aquell moment caldrà veure fins on arriba el compromís de les institucions per a desenvolupar el projecte, especialment en tot allò referent a la correcció dels forts impactes que representen les nombroses urbanitzacions dels voltants; impactes que encara s'intensificaran molt més els propers anys. I cal veure també fins on

arriba el compromís per desenvolupar l'educació ambiental, que és un terreny en el qual les actuacions realitzades fins ara han estat poc més que testimonials; encara que, evidentment, representen un avanç enfront del no-res que hi havia anteriorment.

BIBLIOGRAFIA CITADA

DOLÇ, J.C., JIMÉNEZ, M. i HUERTAS, J. «Status of some threatened anatidae species in the Comunidad Valenciana, east Spain» *IWRB Threatened Waterfowl Research Group Newsletter*, novembre, 1991.

Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'espais naturals protegits de la Comunitat Valenciana.

SANSANO, V. (ed.), «El Clot de Galvany d'Elx», en *Actes del I Seminari de Gestió Ambiental de la ICHN,* Ajuntament d'Elx, Elx, 1992.

SARGATAL, J. – SANSANO, V., *et al. Projecte d'arranjament i planificació de l'ús públic del Clot de Galvany,* Elx, 1990 (inèdit).

ALTRES OBRES D'INTERÈS SOBRE AQUEST ESPAI

BOX, Margarita, *Humedales y áreas lacustres de la província de Alicante*, Institut Juan Gil-Albert, Alacant, 1987.

RAMOS, Antonio J., FIDEL, Luís, PAVÓN, Miguel A., *Las aves del Clot de Galvany,* Ajuntament d'Elx, Elx, 2002.

RAMOS, Antonio J., FIDEL, L., *Las aves de los humedales del sur de Alicante y su entorno,* Editorial Club Universitario, Alacant, 2000.

SANSANO, Vicent, *et al.*, *Espais Naturals*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992.

URIOS, Vicente, *et al.*, *Atlas de las aves nidificantes de la Comunidad Valenciana,* Generalitat Valenciana, València, 1991.